

Herpetofauna de les serres del Montnegre i el Corredor

Tomàs Ballesteros Salla
i Artur Degollada Soler

ECOIMA,
Associació per a l'Estudi de l'Ecologia
i el Medi Ambient

En el present estudi s'analitza la distribució dels amfibis i els rèptils al parc natural del Montnegre i el Corredor. També es comenten aspectes de la biologia de diverses espècies, i el seu estatus o grau de presència al parc. Per representar la distribució de l'herpetofauna s'ha usat la cartografia UTM 1 × 1. A l'àrea d'estudi, s'han localitzat un total de 29 espècies herpetològiques, 11 de les quals són amfibis, i 18, rèptils. Els amfibis més abundants a la zona són Rana perezi (100% de la superfície), Alytes obstetricans (94%) i Salamandra salamandra (81%). Els rèptils més abundants són Podarcis hispanica (100%), Tarentola mauritanica (94%), Psammmodromus algirus (81%) i Elaphe scalaris (81%).

Introducció

Des del punt de vista herpetològic, el parc natural del Montnegre i el Corredor està condicionat per tenir un caràcter marcadament forestal. La major part del parc està format per grans extensions de boscos, alternades amb zones conreades. Al massís del Corredor predominen els boscos mediterranis, com les pinedes de pi pinyer i pi blanc, els alzinars i les suredes, mentre que al Montnegre, a més d'aquests boscos, hi destaca una vegetació típicament eurosiberiana o atlàntica, especialment a les zones més humides, com ara boscos de roures, castanyers, verns i, fins i tot, uns quants faigs i bedolls a les àrees més altes.

Fins avui no s'havia dut a terme cap estudi ampli sobre la distribució dels amfibis i els rèptils al parc natural del Montnegre i el Corredor. Solament hi havia observacions aïllades de començament de segle que fan referència a la zona i rodalies (Maluquer, 1916, 1917; Mertens, 1925). Posteriorment, trobem citacions de fauna herpetològica a la tesi doctoral de Vives Balmaña (1982). Els darrers anys, els estudis sobre herpetofauna s'han vist incrementats amb treballs molt més específics: Ballesteros i Degollada (1996, 1997) i Campeny (1996).

El nostre estudi aporta informació sobre la distribució, l'estatus i el grau de presència dels amfibis i els rèptils al parc natural del Montnegre i el Corredor.

Metodologia

S'ha utilitzat la cartografia UTM 1 × 1 per representar la distribució de l'herpetofauna. La zona de treball comprèn tota l'àrea del parc natural del Montnegre i el Corredor, amb un total de 400 quadrícules d'1 × 1 quilòmetres que inclouen alguna part de la superfície del parc. També s'han tingut en compte les quadrícules limítrofes, de manera que sumen un total de 550 quadrícules. La superfície que ocupa cada espècie a l'àrea d'estudi, o grau de presència, s'ha calculat partint del percentatge de quadrícules en què se n'ha localitzat algun exemplar respecte del total de quadrícules. En aquest cas, s'ha utilitzat la grandària de la quadrícula de 5 × 5, amb un màxim de 16 quadrícules (figura 1). Seguint Llorente *et al.* (1995), s'han establert cinc categories: rar (0-10%), escàs (10-25%), freqüent (25-50%), abundant (50-75%) i molt abundant (75-100%).

Per a la realització de l'atles de distribució de cada espècie s'ha representat la presència de l'animal en cada quadrícula amb un punt negre, i l'absència o no-detecció, deixant-la buida.

Les dades s'han obtingut efectuant prospeccions intensives a les zones de les quals es tenia menys informació. Així mateix, s'han recopilat dades de l'escassa bibliografia existent i s'han fet entrevistes a naturalistes i pagesos coneixedors de la zona.

Per als noms de cada espècie en català s'ha seguit Llorente *et al.* (1995).

Resultats

La fauna herpetològica del parc natural del Montnegre i el Corredor està formada per 29 espècies, 11 de les quals són amfibis, i 18, rèptils (taula 1).

Aquestes espècies representen el 79% del total d'espècies

Taula 1. Llista d’amfibis i rèptils, per famílies.

Classe amfibis	Classe rèptils
Ordre urodels	Ordre quelonis
Família salamàndrids	Família testudínids
— <i>Salamandra salamandra</i>	— <i>Testudo hermanni</i>
— <i>Euproctus asper</i>	Família emídids
— <i>Triturus helveticus</i>	— <i>Mauremys leprosa</i>
— <i>Triturus marmoratus</i>	
Ordre anurs	Ordre escatosos
Família discoglòssids	Subordre saures
— <i>Alytes obstetricans</i>	Família gecònids
Família pelobàtids	— <i>Tarentola mauritanica</i>
— <i>Pelobates cultripes</i>	— <i>Hemidactylus turcicus</i>
Família pelodítids	Família lacèrtids
— <i>Pelodytes punctatus</i>	— <i>Psammodromus algirus</i>
Família bufònids	— <i>Psammodromus hispanicus</i>
— <i>Bufo bufo</i>	— <i>Lacerta lepida</i>
— <i>Bufo calamita</i>	— <i>Podarcis muralis</i>
Família hílids	— <i>Podarcis hispanica</i>
— <i>Hyla meridionalis</i>	Família ànguids
Família rànids	— <i>Anguis fragilis</i>
— <i>Rana perezi</i>	Subordre ofidis
	Família colúbrids
	— <i>Malpolon monspessulanus</i>
	— <i>Elaphe scalaris</i>
	— <i>Elaphe longissima</i>
	— <i>Natrix maura</i>
	— <i>Natrix natrix</i>
	— <i>Coronella girondica</i>
	Família vipèrids
	— <i>Vipera aspis</i>
	— <i>Vipera latasti</i>

bar-ne exemplars en medis humanitzats, especialment a les basses artificials (89%).

Tòtil (*Alytes obstetricans*)

Anur terrestre, d’hàbits crepusculars i nocturns. És present en tota mena d’ambients, distribuït en el 94% de l’àrea d’estudi. Les larves es poden trobar en basses naturals o d’obra (44%), i en torrents i rierols (37%). Es tracta del tercer amfibi més detectat.

Gripau d’esperons (*Pelobates cultripes*)

És un amfibi molt lligat als sòls tous i sorrencs on es pot enterrar. És present en el 38% del territori, i és especialment freqüent a les zones basals de la banda del massís del Corredor i a la vall de la Tordera. Per reproduir-se utilitza basses naturals o artificials (50%), rieres (25%), rius i estanys.

Granoteta de punts (*Pelodytes punctatus*)

Es tracta d’un petit anur poc abundant. Té una presència a l’àrea d’estudi del 50%. És un dels amfibis anurs menys detectats.

Gripau comú (*Bufo bufo*)

És una espècie ubiqua que apareix en tota mena de biòtops. És present en el 69% del territori estudiat. Per reproduir-se utilitza les basses, tant les naturals com les d’obra, en un 64,2%, seguit dels torrents i els rierols. Juntament amb les salamandres, és l’amfibi més atropellat a les carreteres del parc.

Gripau corredor (*Bufo calamita*)

És un gripau que ocupa ambients de caràcter mediterrani. Per aquesta raó és més abundant al massís del Corredor i a la vall

de la Tordera. Suporta molt bé l’aridesa i és més termòfil que el seu parent, el gripau comú. És present en el 69% de la superfície del parc.

Reineta (*Hyla meridionalis*)

Amfibi present en ambients humits i de caràcter mediterrani com alzinars, pinedes de pi blanc, garrigues, conreus, etc. S’ha detectat en un 62% de l’àrea estudiada. És més escàs al massís del Montnegre. Utilitza tota mena de basses, tant naturals com artificials (53,8%), rieres (14,3%), rierols, fonts (14,3%) i estanys (14,3%).

Granota verda (*Rana perezi*)

És un dels anurs més abundants al parc, amb un 100% de presència al territori estudiat. És especialment abundant en tota mena de basses (42%), rieres i rierols (16%), estanys (10,5%) i torrents (5%).

Rèptils

Tortuga mediterrània (*Testudo hermanni*)

Es tracta d’una espècie probablement introduïda i de distribució escassa al parc natural (25% de superfície ocupada). No s’hi ha constatat la reproducció, però tampoc no es descarta que hi tingui lloc. En diversos indrets pot arribar a ser freqüent: se’n van trobar més de quinze exemplars en un tram que va des d’Arenys fins a Pineda durant el 1996 (J.M. Riera, com. pers.). També és comuna als termes d’Arenys de Mar, Caldes d’Estrac, Argentona i Sant Cebrià i Sant Iscle de Vallalta, on es van trobar molts exemplars adults durant el 1996 (P. Alzina, com. pers.).

Tortuga de rierol (*Mauremys leprosa*)

Espècie de distribució freqüent (31% de la superfície). Les seves poblacions naturals estan localitzades, especialment, a la Tordera, i és molt abundant en els trams que van des de Sant Celoni fins a la Batllòria (M. Boada, com. pers.). També és abundant a l’estany de Can Torrent, on se n’han reintroduït més de cinquanta exemplars, i a la desembocadura de la Tordera (P. Alzina, com. pers.). Tenim constància de l’alliberament de 18 exemplars a l’embassament dels Crous (Fuirosos).

Dragó comú (*Tarentola mauritanica*)

Gecònid distribuït en el 94% de la superfície de l’àrea d’estudi. Es tracta d’una espècie molt antropòfila, és a dir, que depèn de les edificacions humanes. És molt freqüent a les masies disperses pel parc.

Dragó rosat (*Hemidactylus turcicus*)

Només se n’han trobat exemplars en el 6% de l’àrea. És una espècie molt termòfila, lligada a la costa i zones properes.

Sargantaner gros (*Psammodromus algirus*)

Espècie molt abundant. Al parc natural, ocupa el 81% de la superfície. És més abundant a les zones amb gran recobriments arbustiu, com les serres del Corredor, i menys freqüent a l’estatge eurosiberià, com el massís del Montnegre.

Sargantaner petit (*Psammodromus hispanicus*)

És un rèptil escàs: només se n’han trobat exemplars en el 13% de la zona estudiada. La majoria de les localitzacions s’han fet a prop de la costa.

Llangardaix ocel·lat (*Lacerta lepida*)

Rèptil de distribució abundant, ocupa el 75% de l'àrea d'estudi. És més freqüent al massís del Corredor que al del Montnegre.

Sargantana roquera (*Podarcis muralis*)

És una espècie eurosiberiana que ocupa rocams, marges, talussos, etc. Les poblacions de les serres del Montnegre i el Corredor són les més meridionals de Catalunya. Se n'han detectat exemplars en el 31% de la zona estudiada, distribuïts des de pràcticament el nivell del mar (30 metres als aiguamolls de la Tordera) fins a zones més elevades del massís del Montnegre, on és més freqüent.

Sargantana ibèrica (*Podarcis hispanica*)

Sargantana típicament fissurícola que ocupa tota mena d'ambients mediterranis. Es distribueix en el 100% del territori estudiat, i és més abundant a les zones basals del parc i al massís del Corredor. Davant de la sargantana roquera, utilitza més les zones rocoses que no pas el terra i els llocs amb més insolació (Pérez-Mellado, 1997).

Vidriol, noia (*Anguis fragilis*)

És una espècie de distribució abundant; ocupa el 56% del parc. Se n'han detectat exemplars tant en biòtops eurosiberians com en biòtops mediterranis. És més freqüent en ambients humits.

Serp verda (*Malpolon monspessulanus*)

És un ofidi de distribució abundant (75% de l'àrea d'estudi). Es tracta d'una espècie molt termòfila que ocupa tota mena de biòtops, preferentment de caràcter mediterrani.

Serp blanca (*Elaphe scalaris*)

És la serp més àmpliament distribuïda (81% de la superfície). Al contrari que la seva congènere, la serp d'Esculapi, és més freqüent a la serra del Corredor.

Serp d'Esculapi, serp negra (*Elaphe longissima*)

Es tracta d'un animal de distribució escassa al parc natural:

únicament ocupa el 29% de la superfície de l'àrea d'estudi. Només se n'han trobat exemplars al massís del Montnegre i en biòtops de caràcter eurosiberià. La localització al massís és l'àrea més meridional a què arriba aquesta espècie.

Serp d'aigua (*Natrix maura*)

De les dues espècies de serps d'aigua que es troben a la zona, és la més abundant (63% de superfície ocupada). És present en tota mena de biòtops, tant de caràcter mediterrani com centreeuropeu, i freqüenta una gran diversitat d'hàbitats aquàtics.

Serp de collar (*Natrix natrix*)

És menys dependent de l'aigua que la seva congènere, i per aquesta raó és més fàcil observar-la lluny dels ambients aquàtics. Se n'han trobat exemplars en el 43% de la superfície del parc natural.

Serp llisa meridional (*Coronella girondica*)

Es distribueix pràcticament per tota la zona d'estudi, i és present en el 44% de la superfície. Ocupa ambients preferentment de caràcter mediterrani. Per aquesta raó és més abundant a la serra del Corredor que no pas a la del Montnegre. Generalment, s'associa amb les poblacions de sargantanes.

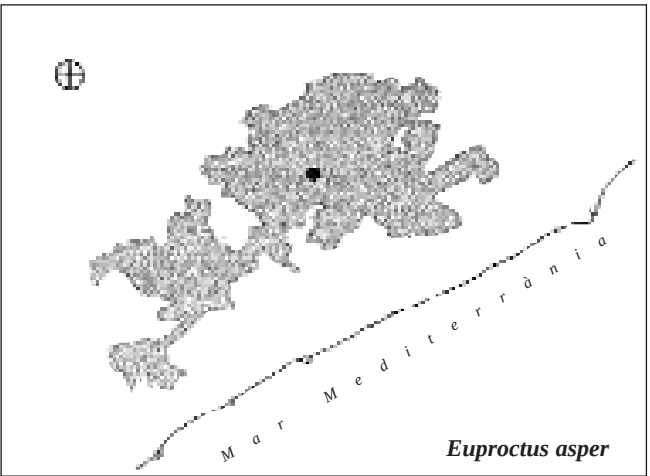
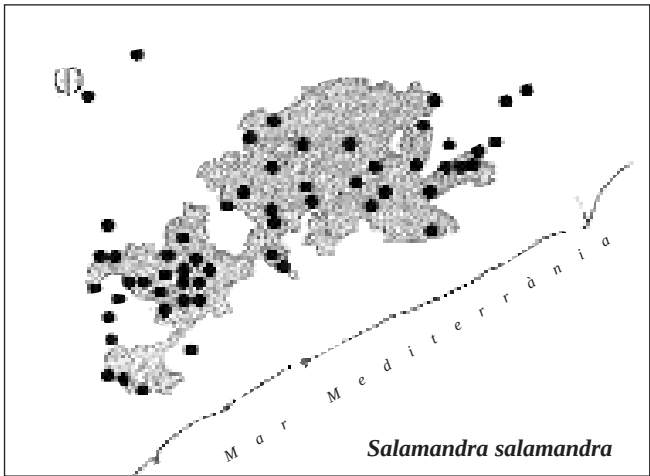
Escurçó pirinenc (*Vipera aspis*)

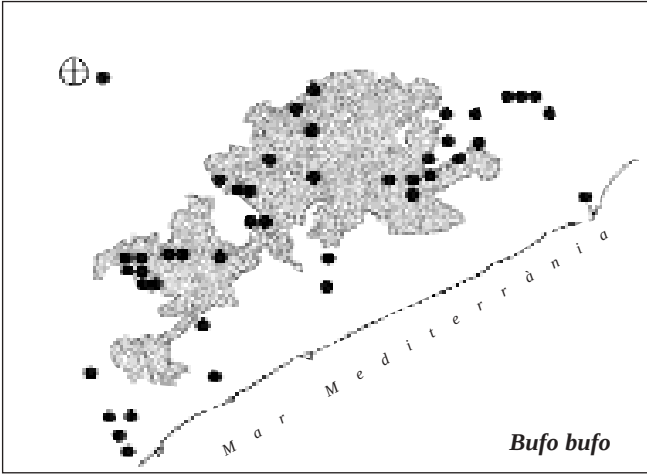
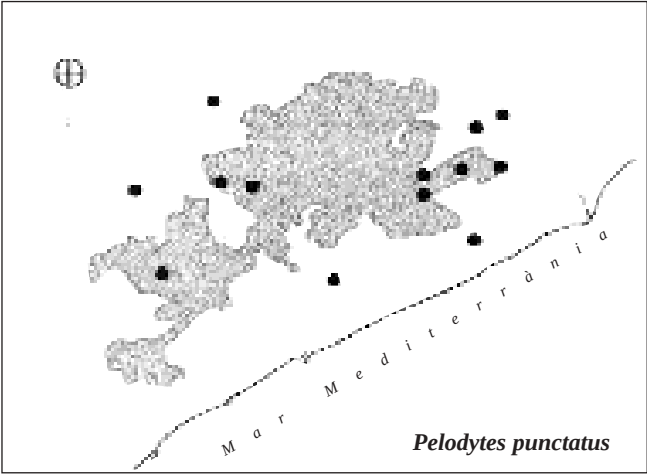
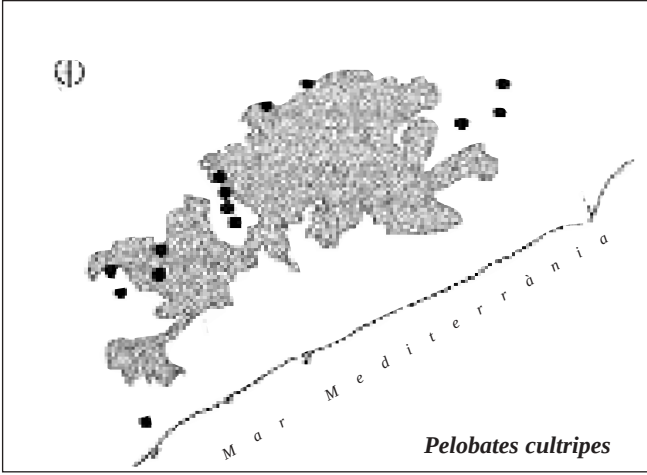
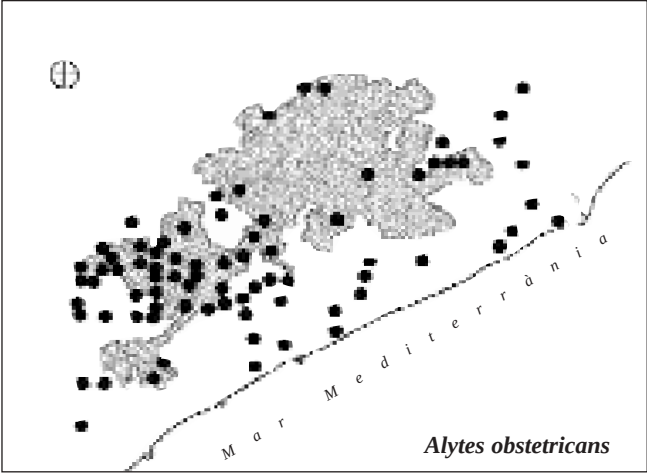
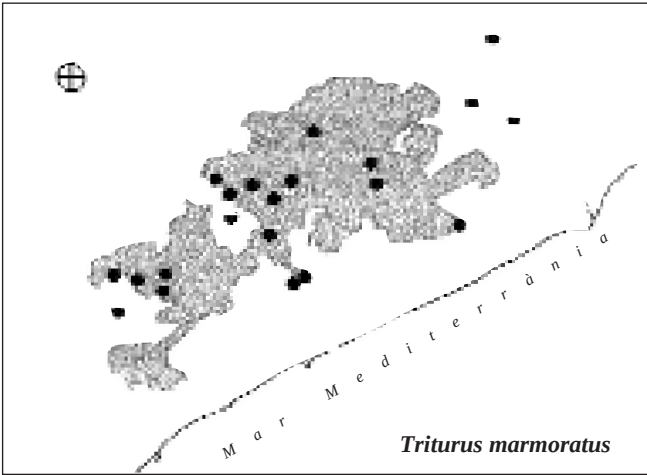
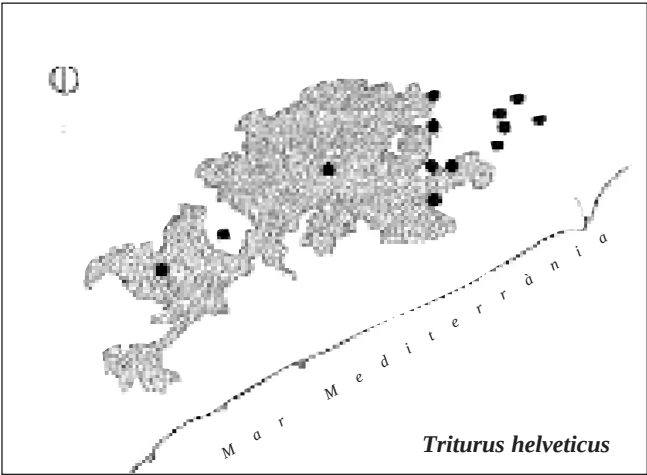
És l'escurçó més freqüent, i aquests darrers anys es troba en plena expansió (vegeu Campeny, article següent). Se n'han localitzat exemplars en el 24% de l'àrea del parc. Darrerament s'han donat casos greus de mossegades d'escurçó pirinenc (M. Boada, com. pers.). Les poblacions d'aquesta zona són les més meridionals de l'àrea de distribució de l'espècie.

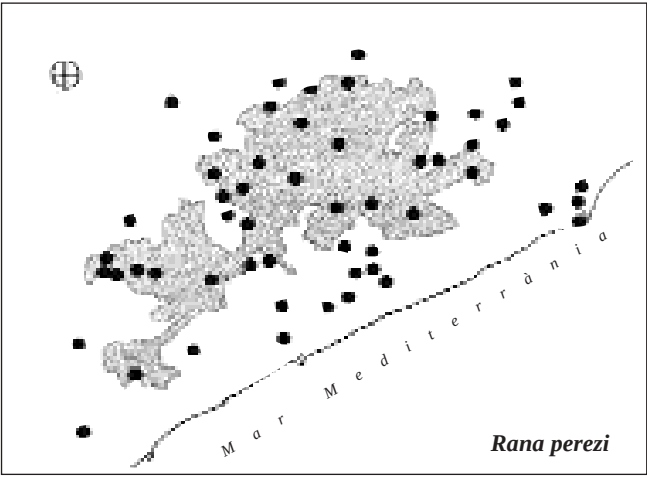
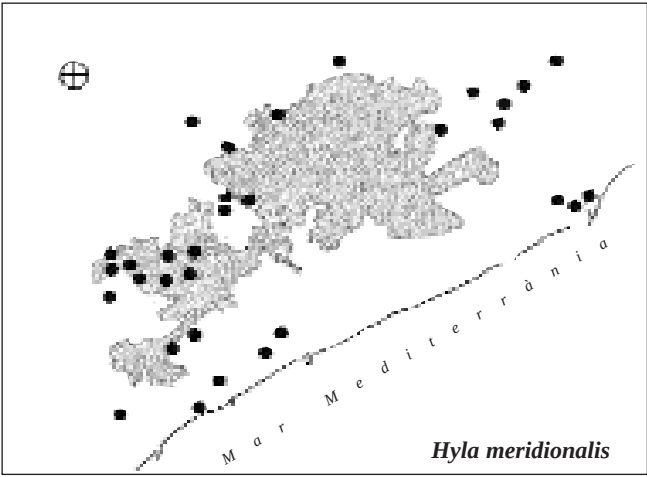
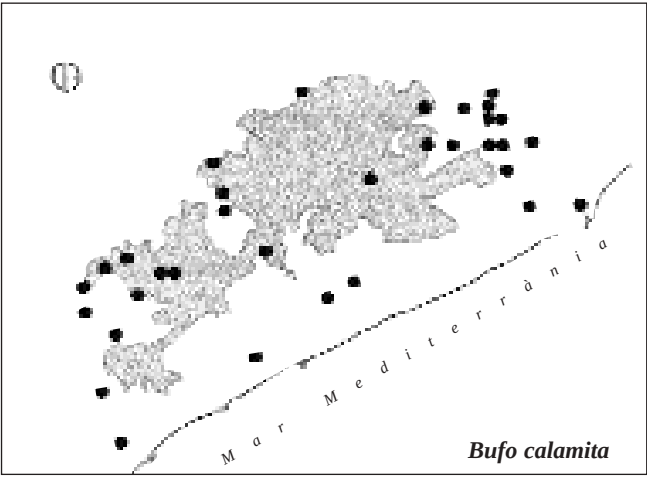
Escurçó ibèric (*Vipera latasti*)

Es tracta de l'escurçó més escàs. Només se n'han trobat exemplars en el 6% de la superfície de la zona d'estudi. Sembla seguir una distribució complementària, tant geogràfica com ecològica, amb l'escurçó pirinenc (Llorente *et al.*, 1995). L'escurçó ibèric ocupa ambients de caràcter mediterrani, mentre que l'escurçó pirinenc prefereix els biòtops eurosiberians.

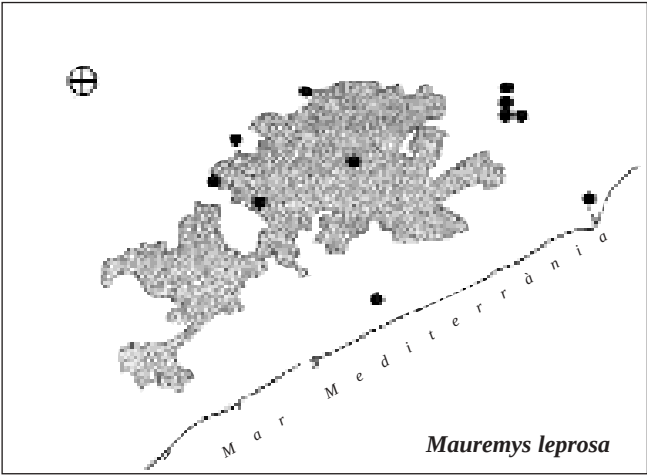
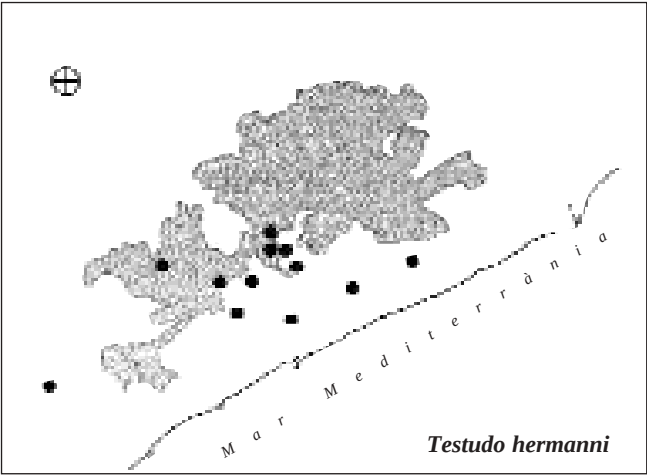
Amfibis

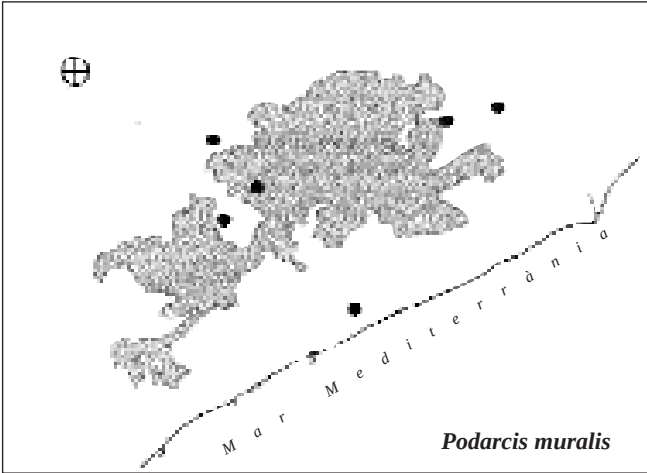
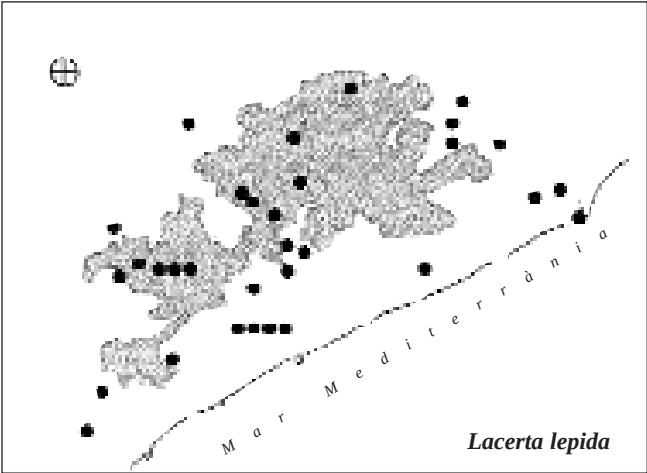
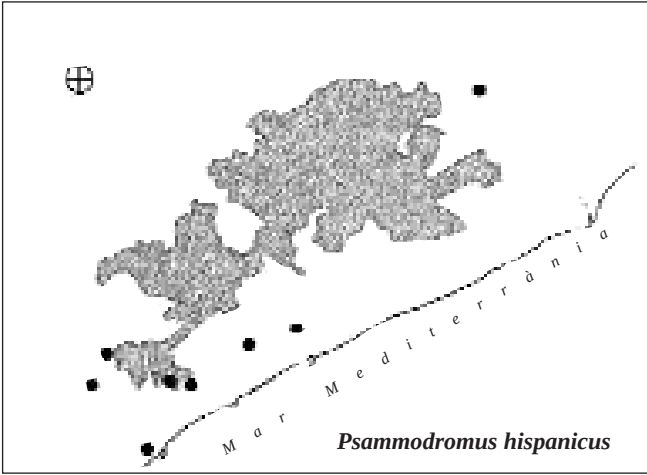
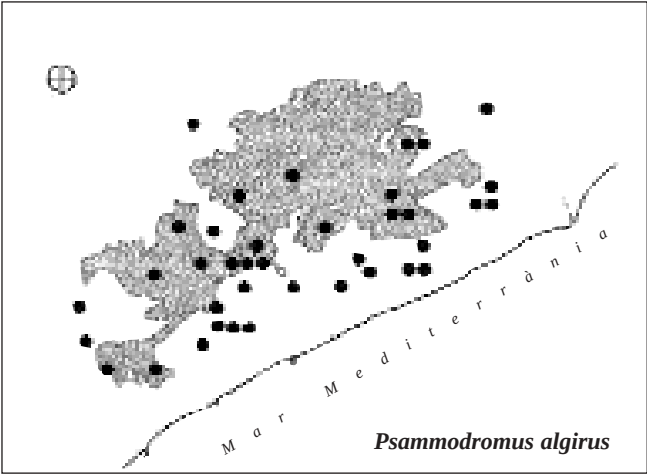
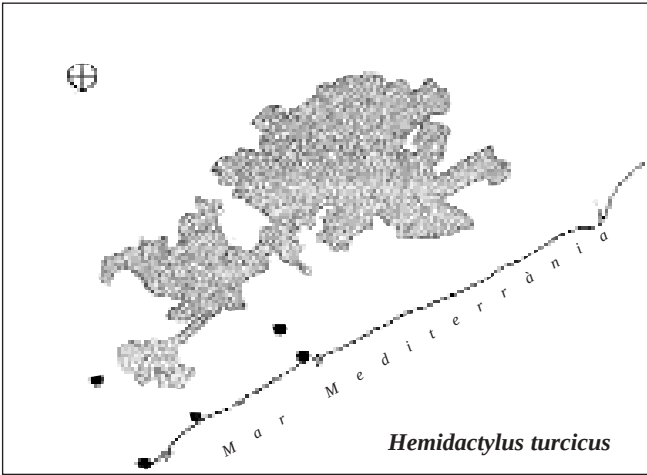
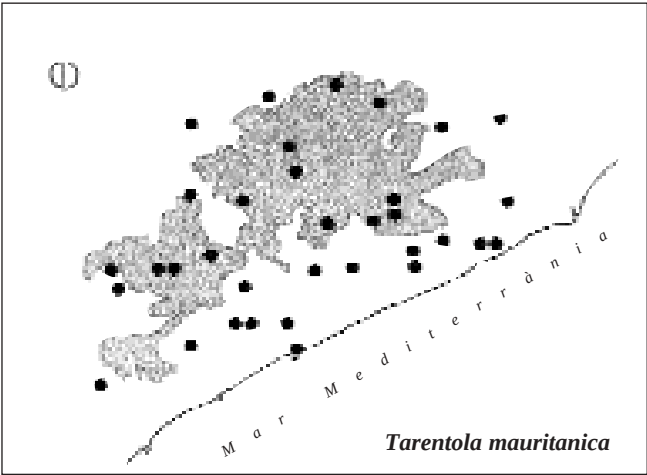

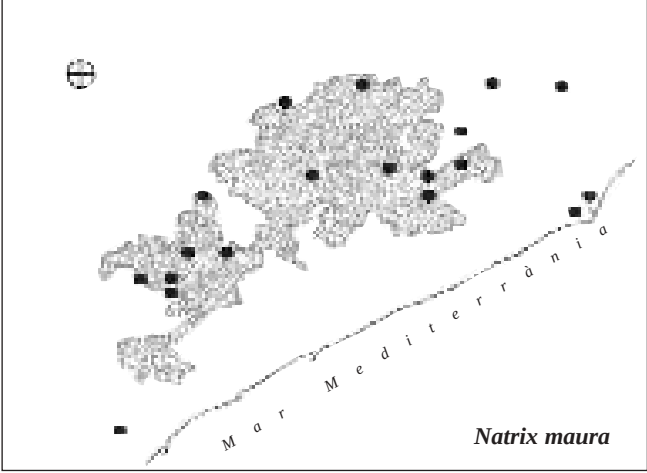
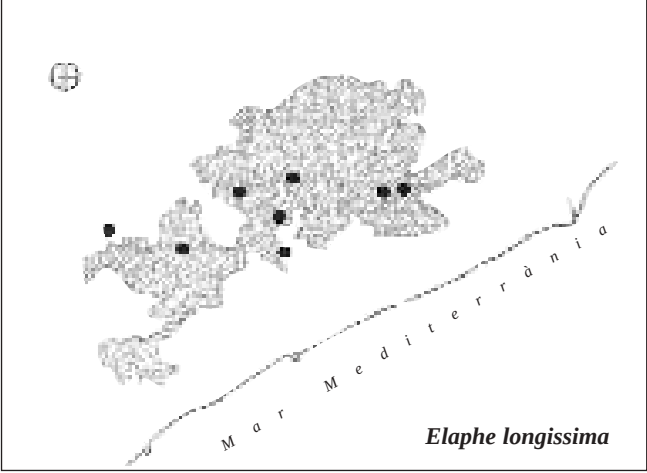
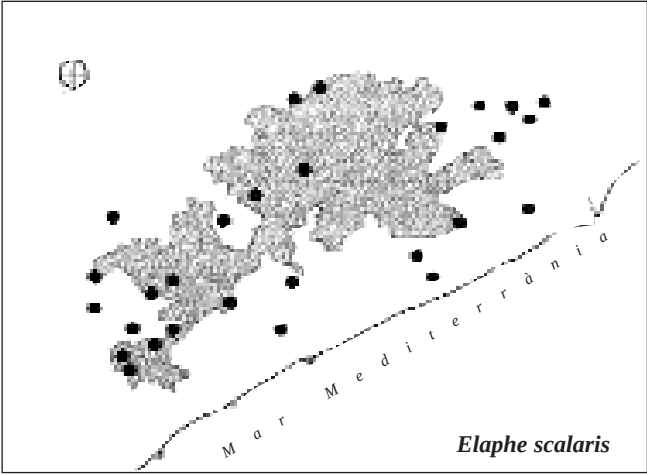
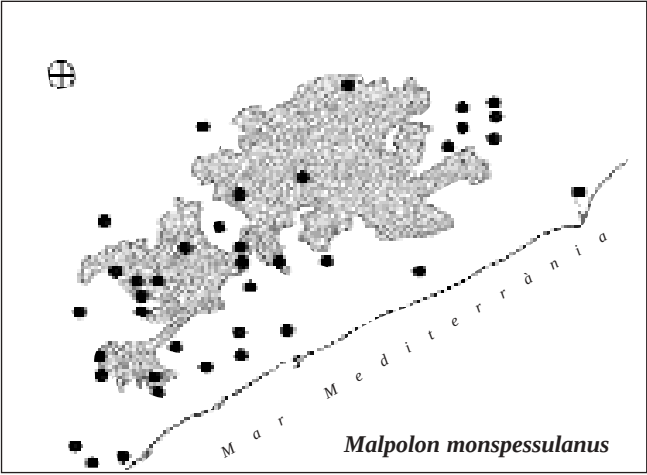
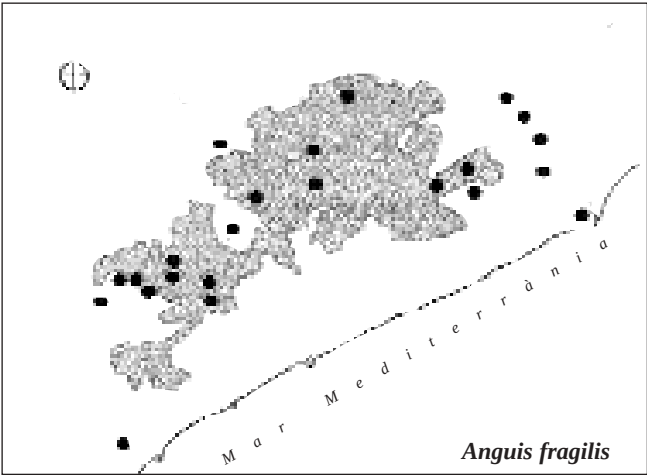
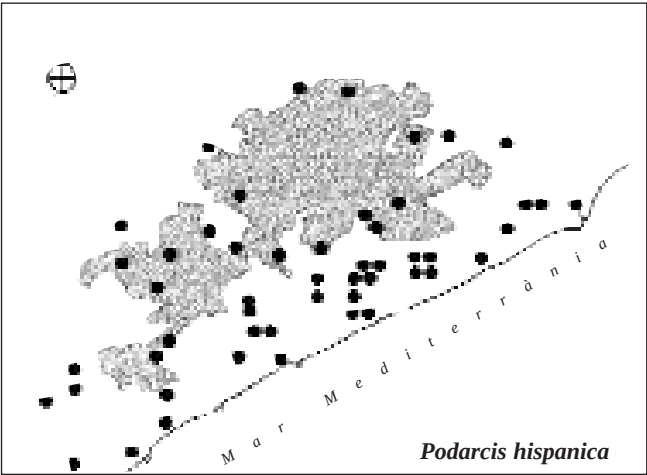

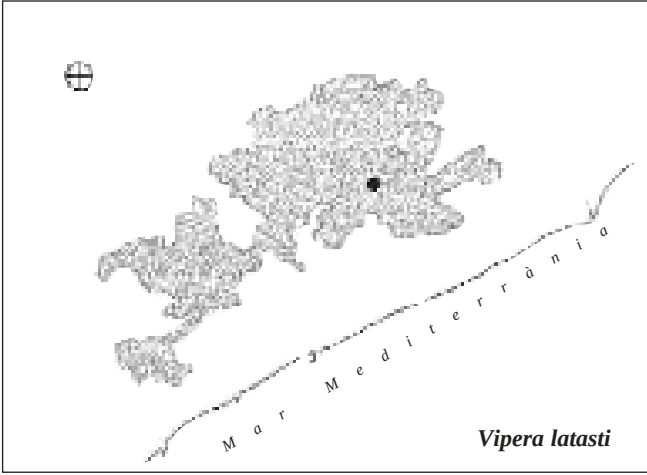
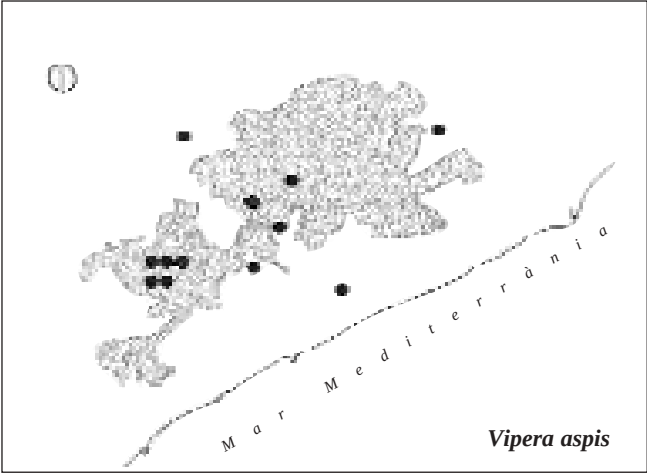
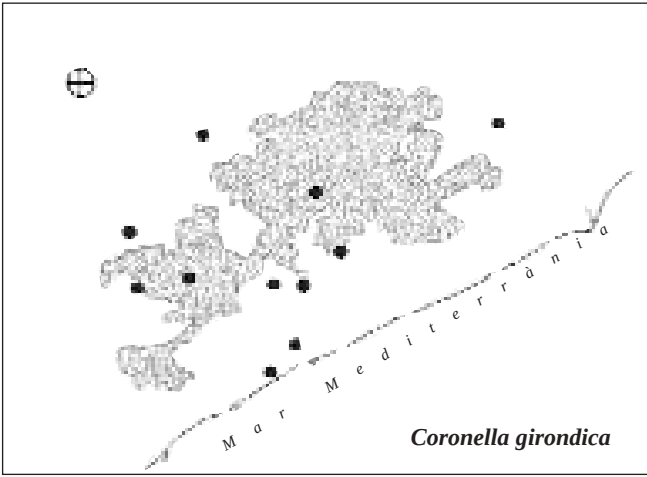
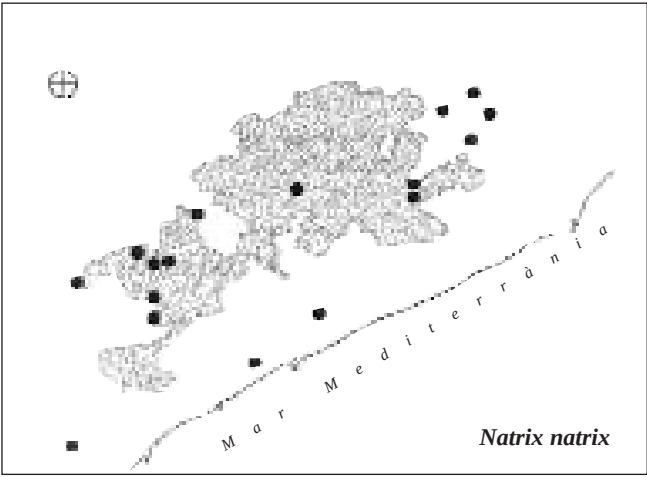

Rèptils

Agraïments

El present estudi ha estat finançat parcialment pel Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona per desenvolupar els plans de seguiment de paràmetres ecològics dels parcs naturals.

Volem agrair la col·laboració en l'estudi a les persones següents: Àngel Miño, Antoni Bombi, Ivan Roman, Dolors Fernández, Gemma Pichardo, Roser Campeny, David Carretera, Martí Boada, Arnau Boada, Dalmau Boada, Pere Alzina, Hèctor Andino, Albert Torrent, Joan Manuel Riera, Albert Montori, Miguel Ángel Carretero i Gustavo Llorente, i a molts pagesos de la zona.

Bibliografia

Ballesteros, T.; Degollada, A. (1996): *Estudi dels amfibis del parc natural del Montnegre i el Corredor*. Diputació de Barcelona. Servei de Parcs Naturals. 70 p. [informe inèdit].

Ballesteros, T.; Degollada, A. (1997): «Primera cita de tritón pirenaico (*Euproctus asper*) en la Cordillera Litoral Catalana». *Bol. Asoc. Herpetol. Esp.*, 8: 2-3.

Campeny, R. (1996): «Amfibis de la vessant oriental del Montnegre i el Corredor: distribució i primeres dades fenolò-

giques». A: *I Jornades d'Estudiosos del Montnegre i el Corredor*. Diputació de Barcelona.

Campeny, R.: «Rèptils del vessant oriental del Montnegre i el Corredor. Distribució i biòtops ocupats». A: *II Jornades d'Estudiosos del Montnegre i el Corredor*. Diputació de Barcelona.

Llorente, G.A.; Montori, A.; Santos, X.; Carretero, M.Á. (1995): *Atles dels amfibis i rèptils de Catalunya i Andorra*. Barcelona. Edicions El Brau. 191 p.

Maluquer, J. (1916). «Nota herpetològica: primera llista de rèptils i amfibis de la fauna de Catalunya». *Bull. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 13: 55-63.

Mertens, R. (1925): «Amphibien und Reptilien aus den nördlichen und östlichen Spanien, gesammelt von Dr. Haas». *Abh. Senck. Ges. Frankfurt*, 39 (1): 28-129.

Montori, A.; Pascual, X. (1981): «Nota sobre la distribución de *Euproctus asper* (Dugés 1852) en Cataluña: Primera localidad para el macizo del Montseny». *P. Dept. Zool.*, 6: 85-88.

Pérez-Mellado, V. (1997): «*Podarcis hispanica*». A: *Distribución y biogeografía de los anfibios y reptiles en España y Portugal*. Granada: Monográfica Tierras del Sur. 542 p.

Vives Balmaña, M.V. (1982): *Contribución al conocimiento de la fauna herpetológica del NE de la península Ibérica*. Barcelona: Universitat de Barcelona [tesi doctoral].